

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 2 ====

Razčlemba izhodiščnega besedila

Sobota, 24. avgust 2019 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Priloga z neumetnostnim besedilom in konceptni list sta na perforiranih listih, ki ju kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 21 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo in skladno s pravopisnimi pravili, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Konceptni list

A large, empty rectangular box with a thin black border occupies the central portion of the page, intended for writing a concept list.

Konceptni list

Empty rectangular box for writing.

Priloga k izpitni poli 2 (M192-103-1-2)

Primož Hieng

Slovenščina je jezik našega življenja

Slovinci obstajamo prav zaradi svojega jezika, ne pa zaradi genov, ki so z vseh vetrov, pravi jezikoslovec prof. dr. Marko Snoj, izredni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti

U Z jezikoslovcem Markom Snojem smo se pogovarjali o slovenskem jeziku, njegovih posebnostih in zadregah, s katerimi se srečujemo v vsakdanjem življenju.

1 Kakšen jezik je slovenščina za nas Slovence?

Slovenščina je za nas vrednota, saj Slovenci obstajamo prav zaradi svojega jezika, ne pa zaradi genov, ki so z vseh vetrov. Zaradi jezika so nas veliki evropski narodi opazili že v srednjem veku, jezik nas je v 16. stoletju postavil na kulturni zemljevid Evrope, zaradi jezika smo se sredi 19. stoletja vključili v pomlad narodov in dobrega pol stoletja pozneje zapustili Avstro-Ogrsko. Zaradi jezika smo se priključili jugoslovanski ideji in leta 1991 izstopili iz te skupnosti, ko je začela stiskati naš jezik. Slovenščina je jezik našega življenja, v njem se naučimo prvih besed, se igramo, učimo, ljubimo, zavidamo, sovražimo, umremo. Je jezik, v katerem prebiva naša misel.

2 Kakšen je slovenski jezik za tujce? Po navadi pravijo, da se ga težko učijo.

Tujci nas cenijo po tem, koliko sami cenimo svoje dragulje, med katerimi je tudi jezik. Poznam kar več Nemcev, Američanov, Poljakov, Rusov, Madžarov, Hrvatov, Furlanov in še koga, ki zelo dobro govorijo in pišejo slovensko. Za učenje so vsi jeziki približno enako težki, le da so nekateri težji na začetku, drugi pa v nadaljevanju. Slovenščina spada med tiste, ki so težki na začetku, ker je treba takoj vedeti npr., katerega spola je kateri samostalnik in kako se sklanja. Angleščina pa velja za jezik, v katerem lahko, seveda zelo preprosto, spregovorimo zelo hitro, saj so tam domala vsi samostalniki srednjega spola, sklanjatev in spregatev pa tako rekoč ni, a imamo težave, takoj ko hočemo izraziti kaj bolj zapletenega, npr. poved z irealnim pogojnim odvisnikom v pretekliku tipa *Če bi se bil včeraj toplo oblekel, danes ne bi bil prehlajen*.

3 Kakšen je položaj slovenskega jezika v svetu?

Slovenščina je lokalni jezik, ki ga govori približno 2,5 milijona govorcev v Sloveniji, zamejstvu in izseljenstvu. Zaradi majhnega števila govorcev v svetovnem merilu seveda nima velikega vpliva, pa vendar ga ima. Iz slovenščine so v tako rekoč vse svetovne jezike prevzeti nekateri krasoslovni izrazi, npr. *dolina*. Tudi *lipicanec* je ime naše vasi Lipica ponesel v širni svet, saj mu povsod rečejo približno tako. Slovenščina je eden od uradnih jezikov Evropske unije, kar je velika pridobitev, a na teh lovorikah ne smemo zaspati. Položaj našega jezika je odvisen predvsem od nas samih. Če ga bomo uporabljali v vseh mogočih govornih položajih, bo živel dobro, če ga bomo zapostavljali, se mu bo godilo slabo.

OBRNITE LIST.

4 Nove tehnologije prinašajo tudi nove izzive. Ali smo jih že poslovenili ali bomo uporabljali tujke?

Nekatere smo poslovenili, npr. *računalnik*, *miška*, *tipkovnica*, pri drugih oklevamo, nekateri gledamo v *zaslon*, drugi v *ekran* in tretji v *monitor*, nekateri *tiskamo* na *tiskalnik*, drugi počnejo isto, a pravijo, da *printajo* na *printer*. Na facebooku nekateri *všečkamo*, drugi *lajkajo*, a morajo ta izvorno tuji glagol zapisati podomačeno, saj bi bil zapis brez podomačitve *likati* pri nas pomensko dvoumen. Z nekaterimi pojmi pa pridejo tudi izrazi zanje, npr. *video*, ki se ne slovenijo. A tako je bilo vedno. Slovenske knjige so vse do konca 18. stoletja samo *drukali*, šele potem so začeli govoriti, da jih *tiskajo*.

5 Kako je na splošno z nastajanjem novih besed?

Nove besede nastajajo iz potrebe po poimenovanju. Kadar imamo tako potrebo, imamo na voljo štiri možnosti: besedo lahko naredimo v svojem jeziku (v zadnjem času npr. *nosečka*, *mlekomať*), lahko stari besedi dodamo nov pomen (npr. *miška* nam zdaj pomeni tudi navigacijsko računalniško napravo, ne samo živalce in ljubke ženske), jo s prenovljeno vsebino obvarujemo pozabe (v zadnjem času npr. *penina*, *pokušina*) ali pa besedo prevzamemo iz tujega jezika (v zadnjem času npr. *ebola*, *kvinoja*, *selfi*).

6 Novinarji veliko hodimo po terenu, in ko se pogovarjamo z domačini, opažamo, da še vedno govorijo v dialektu, tudi mladi.

Hvala bogu! Narečja so najbolj vitalna zvrst jezika. Živ jezik mora imeti vse: knjižno zvrst, strokovne standarde, pogovorne različice, narečja, žargone in slenge. Pri tem je pomembno le, da vemo, kdaj uporabiti katero zvrst. V narečju ali slengu napisani zakoni bi bili prav tako čudni, kot če bi se najstniki med seboj pogovarjali v knjižnem jeziku.

7 Ko smo pri mladih, ti imajo zdaj neki svoj jezik. Ga je imela vsaka mlada generacija? Ali je to odsev zdajšnjega časa, novih tehnologij, hitrega tempa življenja?

Vsaka mlada generacija ima svojo govorico, svoj sleng. Ko govorci odrastejo, to govorico večinoma opustijo. A nekaj malega iz svoje mladosti prinesejo v zrelo dobo, zato tudi nekateri sprva le slengovski izrazi preživijo. Tak je npr. prislov *ful*, ki je bil konec prejšnjega stoletja samo slengovski, danes pa ga uporablja že marsikatera stara mama.

(Prirejeno po: Primož Hieng: Slovenščina je jezik našega življenja, Naš jezik, Plus: posebna priloga Nedeljskih novic, 24. september 2017.)

5. Preberite dela slovarskih sestavkov besed *lovor* in *lovorika*.

lôvor -a m 'grm *Laurus*' (18. stol.), *lovorika*. Prevzeto iz hrv. *lôvôr*, kar je izposojeno iz lat. *laurus* 'lovor'. Lat. beseda je verjetno prevzeta iz nekega predantičnega sredozemskega jezika, iz katerega je izposojeno tudi gr. *dáphnē*, nar. *láphnē*, *daúkhna* 'lovor' (WH I, 775, Fr I, 253). V star. sloven. je v tem pomenu znano le *lôrber* (17. stol.) in *javora* (16. stol.).

lovorika -e ž (l) knjiž. **1.** *sredozemski grm ali drevo, katerega dišeči usnjati listi se uporabljajo kot začimba; lovor*: tam raste mirta in lovorika; gozdič lovorike **2.** ekspr. *pomemben uspeh, zmaga /.../*

5.1. Iz katerih jezikovnih priročnikov sta dela slovarskih sestavkov?

lovor _____

lovorika _____

(2)

5.2. Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

V besedi *lôvor* je naglašeni samoglasnik po kakovosti o z e k / š i r o k in po trajanju dolg / kratek.

V besedi *drevó* je naglašeni samoglasnik po kakovosti o z e k / š i r o k in po trajanju dolg / kratek.

(2)

5.3. Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

Beseda *lovor* je v slovenščino prevzeta neposredno iz latinščine / prek hrvaščine iz latinščine.

Besede *lovor*, *lovorjev* in *lovorika* spadajo / ne spadajo v isto besedno družino.

(2)

5.4. V spodnji povedi se beseda *lovorika* pojavlja v frazemu. Razložite njegov pomen.

Slovenščina je eden od uradnih jezikov Evropske unije, kar je velika pridobitev, a na teh lovorikah ne smemo zaspati.

_____ (2)
(8 točk)

10. 10.1. Iz samostalnika *všeček* tvorite glagol.

(1)

10.2. Po vzoru tvorjenke *mlekomat* (5. odstavek) napišite tvorjenke na *-mat* iz spodnjih besed.

Beseda	Tvorjenka na <i>-mat</i>
knjiga	
led	
kovanec	

(3)

(4 točke)

11. Tvorite povedi, v katerih boste nikalna samostalniška zaimka uporabili v zahtevanem sklonu.

nihče v mestniku:

nič v orodniku:

(3 točke)

12. 12.1. Glagolom določite glagolski vid in jim pripišite njihov vidski par.

Glagol	Glagolski vid	Vidski par
zapustiti		
bogatiti		
pogovarjati se		

(3)

12.2. Opazujte poved in podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

Nove besede nastajajo vedno znova iz potrebe po poimenovanju.

Nedovršni glagol v sedanjiku *nastajajo* izraža trajajoče dejanje v trenutku

govorjenja/ponavljajoče se dejanje ne glede na trenutek govorenja.

(1)

(4 točke)

13. V povedih opazujte podčrtani predložni zvezi.

Zaradi jezika smo izstopili iz te skupnosti.

Ptice selivke letijo z juga.

13.1. Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

Po podčrtanih predložnih zvezah se vprašamo z vprašalnico od *kje*/od *kod*.

(1)

13.2. Podčrtani predložni zvezi v povedih pretvorite tako, da se boste po njiju vprašali z vprašalnico *kam*, in povedi na novo napišite.

1. poved: _____

2. poved: _____

(3)

(4 točke)

14. Opazujte poved.

Zaradi jezika so nas veliki evropski narodi opazili že v srednjem veku.

14.1. V povedi s podčrtovanjem določite stavčne člene in njihove dele.

(3)

14.2. Poimenujte vrsti prislovnih določil v povedi.

prvo prislovno določilo: _____

drugo prislovno določilo: _____

(1)

(4 točke)

15. Napišite S-strukturo povedi.

Slovenščina spada med tiste jezike, ki so za tujce pri učenju težki na začetku, ker je treba takoj vedeti, katerega spola je kateri samostalnik in kako se sklanja.

(3 točke)

16. Opazujte poved.

Angleščina velja za jezik, v katerem lahko zelo preprosto spregovorimo zelo hitro, saj sklanjatev, spregatev tako rekoč ni, a imamo težave, takoj ko hočemo izraziti kaj bolj zapletenega.

16.1. Poimenujte vrsto podčrtanih odvisnikov v povedi.

prvi podčrtani odvisnik v povedi: _____

drugi podčrtani odvisnik v povedi: _____ (2)

16.2. Iz povedi izpišite priredna veznika in poimenujte vrsti priredij, ki ju uvajata. Dopolnite povedi.

Priredni veznik _____ uvaja _____ priredje.

Priredni veznik _____ uvaja _____ priredje.

(2)
(4 točke)

17. Priredje pretvorite v pomensko ustrezno podredje in pretvorjeno poved napišite na novo.

V angleščini je npr. več kot 80 odstotkov besed tujega izvora, pa nihče ne govori o tem, da so jezik pokvarile.

(2 točki)

18. Opazujte besedilo.

Za učenje so vsi jeziki približno enako težki, le da so nekateri težji na začetku, drugi pa v nadaljevanju. Slovenščina spada med tiste, ki so težki na začetku, treba je namreč takoj vedeti npr., katerega spola je kateri samostalnik in kako se sklanja. Angleščina pa velja za jezik, v katerem lahko, seveda zelo preprosto, spregovorimo zelo hitro, tam so namreč domala vsi samostalniki srednjega spola, sklanjatev in spregatev tako rekoč ni.

18.1. Kateri glagolski čas se pojavlja v zgornjem besedilu?

_____ (1)

18.2. V kateri vrsti priredja se pojavlja členek/veznik *namreč* v zgornjem besedilu?

_____ (1)

18.3. V katerem pomenskem razmerju sta druga in tretja poved v zgornjem besedilu?

_____ (1)

18.4. S katerim členkom je v tretji povedi poudarjeno ugotovljeno pomensko razmerje? Izpišite ga.

Izpis členka: _____ (1)

18.5. Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

V zgornjem besedilu prevladuje razlaganje z utemeljevanjem/
pripovedovanje z opisovanjem.

(1)
(5 točk)

19. Opazujte navezovanje med povedmi v besedilu.

Slovenščina je lokalni jezik. Govori jo približno 2,5 milijona govorcev v Sloveniji, zamejstvu in izseljenstvu. V svetovnem merilu seveda nima velikega vpliva, pa vendar ga ima. Iz nje so v tako rekoč vse svetovne jezike prevzeti nekateri krasoslovni izrazi, npr. dolina. Slovenščina je eden od uradnih jezikov Evropske unije. Za svoj jezik smo odgovorni predvsem sami.

19.1. Iz prve povedi izpišite nanašalnico.

(1)

19.2. Iz zgornjega besedila izpišite štiri raznoverstne naveznike za izpisano nanašalnico in poimenujte načine navezovanja.

Izpis naveznika	Način navezovanja

(6)
(7 točk)

20. V spodnjem besedilu je 5 jezikovnih napak. Popravite jih.

Z jezikoslovnega stališča je slovenščina zanimiva v mnogo ozirih. Je eden od treh evropskih jezikov z dvojino. Poleg nas jo v Evropi poznajo še Baltski Litovci in slovanski lužiški Srbi v Gornji in Dolnji Lužici v Nemčiji, ostali jeziki pa jo niso ohranili. Slovenščina je tudi prvakinja v narečjih glede na število govorcev. Prekmurec se v svojem narečju ne more sporazumeti niti z Gorenjcem, kaj šele z Rezjanom. Rus z vzhoda Rusije pa brez večjih težav govori s svojim rojakom iz Volgograda v narečju, čeprav je med njima šest tisoč kilometrov zračne črte. Če se hočemo sporazumevati, potrebujemo standardiziran knjižni jezik, katerega se moramo vsi naučiti.

(5 točk)

